

Utdrag fra boken ”Elektrikere mot strømmen. Historien om Elektroarbeidernes Fagforening. Hordaland, Sogn og Fjordane 1903-2003”. Gjengitt med tillatelse fra Olaf Gjesdal, forfatter Jone Sunde og fagforeningen.

Olaf Gjesdal (f. 1926) vokste opp i landets eldste gate, Øvregaten, og gikk på byens eldste skole Christi Krybbes skole. Faren var i tillegg vaktmester (pedell) ved skolen. Øvregaten skole lå like ved siden av, og var også en del av jobben til faren. Bygningene var vedfyrt, og det var blant annet vaktmesteren som fyrte i de 15 ovnene hver morgen. Familien bodde i skolens vaktmesterbolig, som var i to etasjer. Stue og kjøkken nede og to små soverom oppe. Det var ikke bad eller toalett i huset. Skulle man gjøre sitt fornødne måtte man gå over en bro. Slik bodde familien på åtte, der Olaf var den yngste av seks søsken, frem til 1937.

Olaf Gjesdal forteller at faren var «høykirkelig», han leste morgenandakt hver morgen av professor Hallesby, og var i tillegg søndagsskolelærer i Korskirken. Man brukte ofte høytlesning i hjemmene på den tiden. Faren hadde også jobbet i brannvesenet i 9 år. Bergen hadde en beryktet brannsjef som het Rolland, og på stasjonen var miljøet «delt» inn i to gjenger: en gjeng som smakte på luten og en som var avholdende. Far til Olaf Gjesdal tilhørte sistnevnte. Olaf ble bauekorpsgutt i Fjellets bataljon, en bataljon der blant annet faren til Rolf Solberg Thorsen var fanebærer, og hvor den tidligere og kjente sosialdemokrat Christian Holterman Knudsen (f.1845) hadde vært med.

I 1937 fikk faren vaktmesterjobben ved Rothaugen skole, noe som medførte at familien flyttet. Der bodde familien til tyskerne tok leiligheten deres i 1942. Olaf Gjesdal gikk folkeskolen ved Rothaugen da krigen brøt ut 9. april 1940. Den 8. april var den siste dagen klassen var samlet. Gjesdal husker at klassen var samlet i gymnastikksalen og øvde på et skuespill. 10. april ble familien, bortsett fra faren og den eldste søsteren, evakuert. Det skjedde «under et jævla bomberegn!», forteller han. Bombene hvinte i luften, mens han satt på lastebilen på vei fra Bergen. Olaf reiste inn til sin bror i Tysse i Samnanger, som livnærte seg som sogneprest der. «Flyene kom stormende over Fløien og bombet Kønigsberg. To dager etter kom slaget ved Kvamskogen (Brattefossen)», forteller Gjesdal. Skarpskyttere fra Kvam skytterlag var forskanset på begge sider av Brattefossen, og plaffet tyskerne ned. Etter at tyskerne slapp ned fallskjermtropper fra fjellet, trakk skytterne seg tilbake og meldte seg på Voss. Gjesdal ble i Samnanger hele sommeren, men måtte tilbake til Bergen igjen i august da skolen startet opp igjen.

Etter hvert «normaliserte» forholdene seg, og Gjesdal fullførte framhaldskolen på Nygard skole. Gjesdal startet i elektrikerlære i Urheims Elektrokompani. Da hadde han allerede fullført ettårig linje for rørleggere på yrkesskolen. Egen linje for elektrikere fantes ikke der. Gjesdal var også en kort periode løpergutt ved rørleggerfirmaet Anton Antvedt A/S. Da Gjesdal begynte i elektrikerlære startet han opp med undervisning på kveldstid ved Bergens tekniske aftenskole. Der fikk han opplæring i elektroteknikk, yrkesøkonomi, fag- og frihåndstegning.

Interessen for elektro hang sammen med brorens bosted i Samnanger, hvor Frøland kraftstasjon var plassert. Gjesdal ble fascinert av elektrisiteten gjennom omvisninger og forklaringer. Faren hadde gjennom sitt virke som vaktmester kjennskap til Urheim og visste at bedriften trengte en læregutt. Da Gjesdal skulle til konsultasjon med Urheim om læreplassen ble han stilt to spørsmål. Det ene var om han var sterk og det andre var om han var bauekorpsgutt! Da Gjesdal kunne svare bekreftende på begge spørsmål var jobben hans.

Men før læreplassen var i orden måtte Gjesdal først melde seg til arbeidskontoret, som lå i Nygaten (deler av dagens politistasjon). Tyskerne trengte mye arbeidskraft til sine anlegg, og hadde startet med å rekruttere ungdom for å fylle dette behovet. Sjefen på arbeidskontoret var tidligere statsråd og stortingspresident Nils Langhelle (DNA). Under krigen ble Langhelle erstattet av en ny leder, en tidligere skredder fra Kløverhuset. Den nye lederen var nazist. Gjesdal trengte en godkjenning av den nye lederen på arbeidskontoret for å kunne begynne i lære hos Urheim. Gjesdal forteller om møtet på arbeidskontoret: « Eg var inne hos han, og han sa nå skal du gå inn til legen, vi må undersøke deg. Og han legen var jo en nazilege. Han gjorde vanlig undersøkelse, skrev ned masse greier og limte igjen en konvolutt, og når eg kom ut på gangen så åpnet eg konvolutten, og så at der stod: "skikket til anleggsarbeid». Tyskerne bygget ubåtbunkersen på Laksevåg, og manglet folk der. På Fjell festning manglet de også folk. Olaf Gjesdal skjønnte at hvis han nå gikk tilbake til lederen for arbeidskontoret med konvolutten kunne han glemme læreplassen hos Urheim. Derfor stakk han av! Planen var å reise til venner i Hardanger, som holdt seg i skjul og senere ble Bjørn West-soldater. Men saken løste seg likevel. Takket være Olafs søster, som arbeidet hos Sorenskriveren ved Tinghuset og hadde mange bekjenskaper, og ikke minst takket være Torvald Urheim som stilte opp for gutten, slapp han unna tyskernes klør. Lærlingejobben var i boks!

Urheims Elektrokompagni lå på hjørnet av Brynjulfsgaten og Sambrogaten i Dreggen. Bedriften holdt til i en leid trebygning. I første etasje var lageret, mens kontoret var i andre. Dette var svært nær eksplosjonsstedet den 20. april 1944, og eksplosjonen ble derfor veldig dramatisk for Urheim og alle de som jobbet der. Eksplosjonen kom på Hitlers bursdag, og Olaf Gjesdal forteller hvordan han opplevde den dagen: «Eg skulle vært innom kontoret den morgenen. For eg jobbet med Osland, ute på Frydenbø Slip og mekaniske verksted, om bord i en tysk slepebåt. Osland var min basmontør, eller min formann kan du si. Eg skulle møte på kontoret om morgenen, for å levere inn timeboken. Så forsov eg meg. Eg bodde jo på Haukeland skole, tok sykkel og syklet. Så tenkte eg: faen! Eg kjører rett bort på Frydenbø heller, og så ringer eg timene inn til kontordamen derfra. Frydenbø ligger på Damsgård. Like utenfor broen på sjøsiden, der var Frydenbø Slip og Mekaniske verksted. Der var den tyske slepebåten hvor vi arbeidet, Osland og meg. Osland var ikke der da jeg kom. Jeg fikk vite senere at Urheim eller Osland hadde lagt lapp til meg på kontoret om at de var ute på Bradbenken, der som Statsråd Lehmkul pleier å ligge, for å se på en jobb. Osland har fortalt at Urheim-en stod og tegnet da han så en jævla lysning, og så snur han seg, og så ser han flammene i fra båten. Med ett setter de på sprang, og kommer akkurat rundt Nordenfjeldskes store murbygning da smellet kom. Det reddet livet deres. Ingeniør Urheim fikk ingen skrammer, men kun revet frakken helt til topps. Osland derimot, var skamslått i ansiktet. Tro hvis Gjesdal hadde vært på verkstedet, hvor hele trebygningen falt sammen og tok fyr?

Ødeleggelsene i Nye Sandviksvei.
Foto: ukjent. BBA-1181, Va:5.

Gjesdal var kommet til Frydenbø slip da smellet kom. Hadde akkurat tatt på kjeledressen for å gå inn på maskinverkstedet. «Da fikk eg døren rett i fleisen! Vel - eg skjønnte at dette måtte være en forferdelig eksplosjon. Løp i kjeledressen bort til Dokkefergen, og ble med over Damsgårdsundet. Allerede midtveis oppstod panikken om bord. Vi så den store gassbeholderen i Jekteviken som lå på halv åtte, og menneskene på Tyskebryggen løp i panikk. Da eg kom ut på Tyskebryggen ble eg stoppet av tyske soldater og alt var i fyr i kvartalet Brynjylfsgaten og Sandbrugaten. Eg tok turen opp i Edwardsens gate 1, til Osland. Han var da kommet hjem. Han gikk med en blodig håndduk foran ansiktet, som så ut som en kjøttkake. Tok så turen ned på Sandviken skole, hvor elevene ved Rothaugen gikk. Traff min far, og også han gikk med en blodig håndduk over ansiktet. Han var ellers i god form. Alle glassrutene ved skolen blåste inn ved eksplosjonen. Det ble mange øye- og ansiktsskader».

Olaf-en, som var håndverker, måtte melde seg til teknisk nødhjelp med rødt bind på armen. Fikk utlevert feiekost og kostet glass i gatene til neste dag. Og så var det ut i branntomten til Urheims Elektrokompagni. Alt var gått tapt. Han etablerte seg så med kontor hjemme privat på Kristinegård og et provisorisk lager hos Ladegårdens Dampbakeri, en kunde han hadde hatt i mange år. «Etter en stund fikk vi nytt lager på Bryggen, i Søstergården. Der som Madam Felle er. I tredje etasje. Der hadde vi eget kontor og to damer som satt på kontoret utenfor, så hadde vi lager innenfor, og verksted i etasjen under. Men Urheims Elektrokompagni er voldsomt uheldig. Det var jo der den begynte den store brannen på Bryggen på midten av 50-tallet, i Søstergården. Da brente hele firmaet til helvete igjen. Så der mistet han alt igjen, stakkars Urheim-en».